

DAGENS FRÅGOR

Den 15 dec. 1947.

Kunga- Konung Gustaf V:s 40-åriga regeringsjubileum blev den vär-
jubiléet. diga, innerligt och spontant hjärtliga hyllningsfesten. Ett nytt band mellan konungahuset och folket knöts. Sällan ha erkännandena till konungen för hans hållning och gärning som statsöverbud strömmat honom till mötes från så vitt skilda politiska läger som denna gång. Stormvågorna från 1914 ha definitivt lagt sig.

Landets medborgare ha alltmer insett att konungens personliga ingripanden under hans långa regnum varit förestavande av nitälskan för landet. Han har verkat för freden, både under unionsstriderna och under de två världskrigen. Han har lämnat sin förfarna medverkan vid utjämnande av utrikespolitiska misstämningar. Han har med sin utrikespolitiska skarpsyn varnat mot nedrustning och satt in hela sin prestige på att försöka hindra ödesdigra försvarsvägränderna. Han var hösten 1918 ivrigt verksam för att förmå dåvarande förstakammarhögern till eftergifter i författningsfrågan och därmed förebygga oförutsebara inrikespolitiska förvecklingar. Han godkände inte 1923, att den Brantingska regeringen på egen hand företog sådana uppmjukningar av arbetslöshetsdirektiven, som tydligt skulle strida mot riksdagens villkor för anslagen. O. s. v. Givetvis har konungen härvid icke kunnat undgå att föras in i den politiska skottlinjen. Och givetvis komma alla dessa och andra personliga ingripanden bedömas olika av framtidens historieskrivare. Men bakom dem ha legat fosterländska pliktmotiv. I försvarsfrågan har han evident sett rätt och varit en vida större realpolitiker än de partipolitiska majoriteternas ledare.

Inte ens i ett parlamentariskt styrelsesätt kan konungen vägras rätten att handla enligt sitt ansvar, framför allt som auktoriativ medhjälpare eller varnare. Snarare göres det mera behov av hans upphöjda ingripanden i kritiska situationer, ju mer partipolitiken i en stor fråga kan vara på väg att spåra ur.

Det är en fantastiskt lång medborgargärning, som vår förste medborgare utfört. Den sträcker sig i verkligheten ända till 1880-talet, då han blev sin åldrige faders förtrogne rådgivare. När han började att ingripa i regerandet, voro ännu Bismarck och Gladstone vid makten. Den tidens svenske utrikesminister — landshövding Ehrensvärd — var farfar till den nuvarande generalen C. A. Ehrensvärd! Liksom ingen svensk monark suttit på tronen så länge som Gustaf V har inte heller någon krönt person före honom förunnats att verka under tre generationer i rikets tjänst och till dess gagn.

Kapten Anders Kjellgren i försvarsstaben lämnar här nedan en redogörelse för det nya försvarsprogram för USA, som framlagts av en Trumankommitté.

USA:s nya försvarsprogram. Allmän värnplikt infördes i USA under första världskriget men upphävdes efter detta. Den återinfördes under andra världskriget genom lag av den 16 september 1940. Dennas giltighetstid utgick den 31 mars 1947, varefter värnplikten i fredstid är upphävd. Frågan är dock ej avförd från dagordningen. Värnpliktstanken har många och inflytelserika anhängare, bl. a. president Truman och utrikesminister Marshall. Upprepade opinionsundersökningar ha visat, att den alltmer omfattas av folket. Vid en Gallupundersökning i somras har sålunda 76 % uttalat sig för värnplikt. Ett värdefullt stöd ges också värnpliktsplanerna av American Legion, vilken räknar omkring 6 1/2 miljoner f. d. krigsdeltagare som medlemmar.

Den 20 november 1946 tillsatte presidenten en kommitté — The President's Advisory Commission on Universal Training — som skulle närmare utreda värnpliktsfrågan. Kommittén bestod uteslutande av civila personer, som bl. a. företrädde de kretsar, från vilka det hårdaste motståndet mot värnplikten rests, nämligen kyrka och skola. Ordförande var dr Karl Compton, rektor vid tekniska högskolan i Massachusetts, som gjort bemärkta insatser inom den militärtekniska forskningen under andra världskriget. Efter omkring sex månaders studium, samråd med olika myndigheter och hörande av enskilda, såväl civila som militära, framlade kommittén i slutet av maj ett betänkande — »A Program for National Security» — där den enhälligt uttalade sig för allmän värnplikt redan i fred. Betänkandet, som även behandlar läget i världen, möjligheterna för ett nytt krig och det framtida krigets karaktär, utmynnar som titeln anger i ett program för USA:s säkerhet. Kommittéutlåtandet har väckt stor uppmärksamhet i Amerika och mötts med gillande i så gott som hela pressen med undantag av den kommunistiska. Det ligger till grund för det lagförslag i värnpliktsfrågan, som avgivits av presidenten. Även för Sverige torde det erbjuda mycket av intresse.

Inledningsvis uttalar kommittén sin övertygelse, att den enda verkliga tryggheten för en nation ligger i en internationell rättsordning. Kommittén hyser emellertid inga större förhoppningar om möjligheten att genomföra en effektiv sådan och framhåller, att erfarenheten — inte minst efter andra världskriget — visat att enda sättet för USA att göra sin röst hörd är att hålla en så stark krigsmakt, att den verkar avskräckande på en tänkbar angripare. Om FN skall kunna bidra till att bevara freden, måste de fredsälskande nationerna kunna understödja världsorganisationen med väpnade styrkor. Inga namn nämnas, men det skiner likväl ganska tydligt igenom, att Sovjetunionen anses utgöra det främsta hotet mot världsfreden — så talas vid ett tillfälle om risk för anfall från »en mäktig stat i Europa eller Asien». Likaså framgå tydligt farhågorna för den från Sovjetunionen dirigerade kommunistiska verksamheten i USA.

USA kan enligt kommitténs åsikt angripas direkt av en annan makt eller ett annat makblock. Ett sådant anfall anses dock vara osannolikt så länge inte en potentiell angripare förfogar över ett antal atombomber eller andra medel för massförstörelse. USA:s monopol på atombomben anses emellertid ej utgöra någon säker fredsgaranti. Landet kan när som helst invecklas i krig, om någon stat uppträder aggressivt mot sina grannar och utvidgar sitt maktområde på sådant sätt, att USA och FN inte kunna stå som passiva åskådare. En tredje risk för krig ser kommittén i eventuella försök av någon utomstående makt att vinna fotfäste i Sydamerika. På grund av de intressen, som förena de amerikanska kontinenterna, skulle sådana försök tvinga USA till omedelbara motåtgärder. Om slutligen en polisiär aktion måste företas mot någon mindre nation, som hotar andras fred och säkerhet, uppstår en fjärde möjlighet till krig. Så länge det råder allvarliga idé- och intressemotsättningar mellan stormakterna, finns enligt kommitténs mening alltid risken, att en dylik aktion även av mindre format kan bli upphovet till en världsbrand.

Sverige tillhör de länder, vilkas försvarsorganisationer och värnpliktsförhållanden kommittén studerat. De andra äro Storbritannien, Schweiz, Sydafrikanska unionen och Sovjetunionen. Kommittén konstaterar, att svenska folket accepterat värnplikten som en nationell skyldighet men sökt göra denna så lindrig som möjligt. Kommittén anser, att det nu är mera sannolikt än förr, att Sverige vid en världskonflikt kommer att ligga i operationernas väg. Den uttrycker en förmodan, att svenska folket skall komma till insikt om de förpliktelser det betydelsefulla militärgeografiska läget medför: »— — — it may be that the Swedish people will develop that sense of mission which makes all difficult tasks worthwhile. — — —»

På några håll — även i vårt land — har som bekant den uppfattningen framförts, att bekämpningen av fiendens hemland genom flyg och fjärrvapen redan är den betydelsefullaste krigföringsformen och att teknikens utveckling alltmer kommer att framhäva detta förhållande. Invasion är enligt denna åsikt en föråldrad form av krigföring. Anfall och försvar skulle huvudsakligen föras med flyg, fjärrvapnen och andra tekniska hjälpmedel, medan armén skulle omvandlas till ett slags hemvärn och sjöstridskrafterna slopas så gott som helt. De som tillmäta invasionsförsvaret större betydelse ha stämplats som bakåtsträvare utan förståelse för teknikens framsteg och krav.

Den amerikanska kommittén har sökt tränga in i denna fråga, som är avgörande för hur säkerhetsprogrammet och försvaret skall utformas, och har härvid rådfrågat många experter, såväl militär som vetenskapsmän. Den uppfattning kommittén kommit till är följande.

Utnyttjandet av atomenergin har gett oanade möjligheter att åstadkomma massförstörelse. Bakteriologiska och kemiska stridsmedel med fruktansvärd verkan ha tillkommit. Ännu kan man likväl inte utsläcka tiotals miljoner liv på en natt genom att skjuta ut över oceanerna tusentals jättprojektiler, i vilka atomenergin utnyttjas som

sprängmedel eller som äro laddade med andra förstörelsebringande medel. De vetenskapsmän och militärer, som kommissionen hört, äro fast övertygade om att ett dylikt tryck-på-knappen-krig inte är möjligt inom den framtid man nu kan se framför sig. Fjärrvapen med räckvidder över polarområdena och världshaven komma sannolikt inte att vara färdiga för användning inom nästa 10-årsperiod. Enligt någras åsikt kan detta slags krig kanske vara en verklighet inom 25 år. Även med denna begränsning tillsvidare av teknikens möjligheter blir dock kriget fruktansvärt.

Redan nu kan flyget utföra anfall över oceanerna eller över polarområdena. Angriparen kommer att eftersträva överraskning av typ Pearl Harbor. Om USA blir angripet, kan första anfallsdagen resultera i att genom flyg och kanske även genom från fartyg avskjutna fjärrvapen ett dussintal av de största städerna förstörs, de viktigaste produktionscentra lamslås och stora skador anställas på kommunikationsnätet. Varje del av landet, varje stad, varje fabrik, varje gård, varje invånare kan bli utsatt för fiendens angrepp. Det effektivaste försvaret är att själv anfalla. Därför bör USA hålla stående stridskrafter i hög beredskap — främst en luftens slagstyrka — som omedelbart kan sätta i gång ett våldsamt motanfall med om möjligt ännu större kraft än angriparen utvecklat.

Anfallen genom luften med tunga bombplan eller fjärrvapen komma dock trots sin förödande verkan inte att ensamman avgöra kriget. Inte ens USA kan med säkerhet frambringa så många atombomber, att de räcka till för att betvinga en mäktig motståndare. Det kan även bli vanskligt att använda sådana bomber om en makt genom ett plötsligt anfall tager västra Europa. Atombombanfall mot angriparens baser där skulle förinta miljoner människor, som äro USA:s bundsförvant och som hoppas på dess hjälp. Samma hänsyn måste tagas, om en utomstående makt sätter sig fast på de amerikanska kontinenterna. Kommittén påpekar dessa begränsningar inte för att förringa värdet av atomenergiforskningen utan endast för att framhäva, att några luckor inte kunna lämnas i försvarsorganisationen. Trots all förödelse, som bekämpningen genom luften kan åstadkomma, kommer det slutliga avgörandet att falla genom invasion av fiendens territorium. Härvid komma teknikens alla hjälpmedel att utnyttjas, främst lufttransport av invasionsstyrkorna. Luftinvasionen kan bli särskilt framgångsrik, om den kommer strax efter det inledande angreppet med flyg eller fjärrvapen och utnyttjar den första förvirringen och oredan.

I de strider, som följa på luftangreppet, blir behovet av personal så stort, att det ej kan täckas av värvade styrkor enbart. Många män behövas i civilförsvaret, för att bekämpa sabotage och upprätthålla ordningen. Många män erfordras för att avslå en invasion, som kan ske i jätteskala och sättas in mot vilka områden som helst. Många män erfordras för att taga och hålla anfallsbaser samt för att invadera och ockupera fiendens land. Dessa män måste finnas utbildade vid krigets början. Kriget i atomåldern kräver mer än någonsin att den personella värnkraften helt uttas, d. v. s., att allmän värnplikt tilläm-

pas redan i fredstid. Den blir den såväl effektivaste som billigaste grunden för försvaret.

Kommitténs slutsats blir sålunda, att *ett framtida krig kommer att föras såväl med flyg och fjärrvapen som genom invasion och att varje vapenför man måste utbildas i vapnets bruk.*

Kommitténs säkerhetsprogram innehåller sex huvudpunkter.

Första villkoret för USA:s säkerhet och grundvalen för alla militära åtgärder är ett starkt, enat, upplyst folk med god andlig och kroppslig hälsa. Dessa uttryck för demokratins kraft bli enligt kommitténs åsikt av mycket stor betydelse inte blott för amerikanarna själva utan även för alla dem som hotas av totalitära systems maktutveckling.

Det andra villkoret är en effektiv och enhetligt ledd underrättelsetjänst. Denna blir enligt kommitténs uppfattning av särskild betydelse för en fredsälskande demokratisk stat, eftersom åtgärder mot ett hotande anfall där ta längre tid än i en totalitär stat.

Det tredje villkoret är en omfattande forsknings- och försöksverksamhet, som skall säkerställa USA:s försprång på det tekniska området och skapa effektiva vapen, överlägsna motståndarens.

Den fjärde punkten på säkerhetsprogrammet är en industri, i stånd att skaffa fram vapen och annan utrustning åt stridskrafterna. Industrins mobiliseringsförberedelser kunna enligt kommitténs åsikt bli avgörande för utgången av kriget. Kommittén framhåller också, att försvarsåtgärder mot anfallen från luften bli av utomordentlig betydelse. Industrin måste spridas ut och delvis förläggas under jorden.

Den femte punkten på programmet — som redan berörts — äro stående, värvade stridskrafter, främst flyg, som äro försedda med de effektivast tänkbara vapen och som omedelbart kunna möta ett anfall och slå tillbaka. De militära styrkornas verksamhet till lands, til sjöss och i luften måste enligt kommitténs åsikt samordnas; de äro att betrakta som en enhet, vilken bör stå under enhetlig ledning.

Den sjätte och måhända mest omvälvande punkten på programmet är den allmänna värnplikten, genom vilken huvuddelen av stridskrafterna uppsätts.

Om värnpliktens utformning har kommittén haft överläggningar bl. a. med representanter för undervisningsväsendet, socialvårdande institutioner och hälsovården. Som förut nämnts bör enligt betänkandet värnplikt gälla för varje manlig medborgare i USA. Så långt möjligt är vill man även inordna kvinnorna i försvarsmakten och produktionen. Man anser emellertid, att för kvinnorna frivillighet är en lämpligare rekryteringsgrund än värnplikt. Av flera skäl böra de värnpliktiga fullgöra sin utbildning tidigt och kommittén föreslår, att tjänstgöringen i USA — liksom i Sovjetunionen och Storbritannien — skall börja vid 18 års ålder.

Utbildningstidens längd har diskuterats åtskilligt såväl inom som utom kommittén. De skiljaktiga intressena söker kommittén jämka samman genom en kompromiss, där den enskilde får möjlighet att välja mellan olika alternativ. I princip föreslås den tid, som på grund

av krigserfarenheterna anses vara ett minimum i de flesta länder, nämligen ett år — inte sex månader som det på sina håll uppfattats. Utbildningstiden indelas i två skeden. Under det första skedet, som omfattar sex månader, meddelas grundläggande utbildning, som dock inte anses vara tillräcklig för att den värnpliktige skall vara användbar vid mobilisering. Han får därför efter de första sex månaderna välja att fullgöra andra skedet antingen genom ytterligare sex månaders sammanhängande utbildning eller genom att ingå i National Guard — den vid sidan av den reguljära yrkesarmén befintliga frivilliga arméorganisationen — eller i olika reservformationer för att där få en utbildning fördelad på en längre tidsrymd men av motsvarande effektivitet — t. ex. en månad per år under sex års tid. De som så önska kunna även efter de första sex månaderna fullgöra sin återstående tid genom att ta anställning vid de värvade stridskrafterna. Kommittén är liksom de militära myndigheterna av den uppfattningen, att kostnaderna för allmän värnplikt äro bortkastade, om utbildningstiden blir kortare än ovan angivits. Varje år skulle 750,000 — 900,000 värnpliktiga utbildas.

Det säkerhetsprogram, som den amerikanska värnpliktskommittén framlagt, håller delvis redan på att förverkligas. Här må blott framhållas den intensiva forsknings- och försöksverksamhet, som äger rum inom alla delar av det militära och militärtekniska området, likaså den omfattande krigsindustriella planläggningen, den effektiviserade underrättelsetjänsten och det steg mot enhetlig ledning av försvarsmakten, som togs i somras. Med hänsyn till det amerikanska folkets inställning måste mycket starka skäl kunna anföras för att det skall vara villigt att i fred påtaga sig värnpliktens börda. Mycket tyder dock på att utsikter finnas för en positiv lösning även av värnpliktsfrågan.

Det är givet, att en stormakts försvarsprogram delvis måste utformas efter helt andra grunder än en liten stats. Den senare är inte i stånd att tillämpa vedergällningsprincipen, på vilken USA:s säkerhetsprogram till stor del är baserat. Offensiven kan inte vara grundtanken i dess strategi. Ett gemensamt krav är dock att folkets värnkraft skall kunna uttagas och att militärutbildningen skall vara effektiv. Detta krav framträder med än större skärpa i ett litet land, som ligger i skärningslinjerna mellan olika kraftfält och som måste räkna med att i krig bli invaderat av en överlägsen motståndare.

Anders Kjellgren.

Hur många äro Sovjets I samband med Sovjetunionens 30-årsjubileum tvångsarbetare? levererades kaskader av siffror om vår östra grannes materiella utveckling. Siffror äro överhuvud taget den teknokratiskt och gigantistiskt anlagda sovjetstatens liv. När planhus-hållningsministern Vosnesenskij presenterade den fjärde femårsplanen för Högsta Sovjet, så nästan dränkte han sina halvtannat tusen åhörare i siffror. I de officiella publikationerna till jubiléet slog denna sifferfetischism ut i fullaste blom: kreatursstocken, räls, kilowatt, sko-

lor etc. etc. redovisades nästan på bråkdelen. Det var bara ett som saknades: statistiska uppgifter också om människorna.

Man vet faktiskt inte, hur mycket folk som dväljes bakom järnridån. Säkerligen är det ett benigt problem att hålla reda på dem alla, hur minutiöst sorgfällig den polisiära övervakningen än är. Givetvis måste kriget, förödelsen och demobiliseringen ha ställt till ett kaos. Särskilt under demobiliseringen, då de hemvändande fingo förmånen av ett slags system med fribiljetter, lär ett otroligt trassel ha uppstått; järnvägarna överbefolkades, ty soldaterna ville passa på att göra en gratis turistisk sväng åt Sibirien eller Ural till, innan de återvände till vardagens mer eller mindre trista enahanda.

Redan på 30-talet skaffade folkräkningen sovjetstyret stora bekymmer, och en folkräkning — 1937 års — måste som bekant helt enkelt kasseras, vare sig resultaten visade sig alltför otillförlitliga eller inte stämde med Josef Stalins antinymalthusianska föreställningsvärld. År 1939 företogs en ny census, och dess resultat ha delvis publicerats. Men många väsentliga siffror kungjordes aldrig, och således kunde så elementära fakta som födelse- och dödlighetsprocenten aldrig klart fastställas. Mycket betecknande för osäkerheten vid bedömandet av det väldiga materialet var debatten i Svensk Tidskrift 1943 mellan professor Carl-Eric Quensel och kand. C. H. af Klintberg, vilka i flera väsentliga avseenden drogo olika slutsatser om de stora talens rätta innebörd och den sovjetryska befolkningsrörelsens verkliga förlopp.

Denna ovisshet lever alltjämt kvar. Det officiella Sovjetryssland gör veterligen heller ingenting för att lyfta på förlåten. Måhända vet man inte mycket mera innanför än utanför gränserna. Det vore emellertid i sanning en besynnerlig planhushållning, om vid kalkylerandet en så grundväsentlig faktor som storleken av konsumentmassan vore obekant. Det vore en ny bekräftelse på att det inte är människan utan maskinen, som intar högsätet i Ryssland.

Enligt folkräkningen den 17 januari 1939 utgjorde folkmängden i Sovjetunionen 170,467,186, varav nära 89 milj. kvinnor och inemot 82 milj. män — således ett fantastiskt kvinnoöverskott, vilket uppkommit bl. a. genom de större farorna för männen till följd av krig, revolutioner, politiska processer och deportationer etc. Ett år senare beräknades folkmängden ha stigit till inemot 174 milj. Sedan dess har folkmängden påverkats dels av kriget direkt eller indirekt, dels av de territoriella utvidgningarna. På det gamla Nationernas Förbunds uppdrag har *Frank Lorimer* vid Princetons universitet i fjol utgivit ett digert verk, »The population of the Soviet Union; History and Prospects», där med stöd av en väldig litteratur försök gjorts att beräkna Sovjetbefolkningen efter kriget; *David D. Dallin* har i sin bok »Rysslands verkliga ansikte» haft tillfälle att 1944 ta del av Lorimers manuskript i en tidigare upplaga. Lorimer beräknar krigsförlusterna till ungefär 20 milj. människor, varav cirka 12 milj. män och 8 milj. kvinnor. Av de 20 milj. hänför han 6 milj. till uteblivna födslar, medan de återstående representera krigets direkta offer. Läggas här till efter vederbörliga avdrag för krigsförluster folkmängden

i de nya, införlivade områdena — vilka före krigets förändringar rymde minst 22 milj. — kommer Lorimer till det resultatet att Sovjetunionen 1945 sammanhöll 188 milj. människor.

Dessa siffror äro dock inte de enda offerterna. Sålunda kan det nämnas, att folkmängden i juli 1941 — alltså vid tiden för det tysk-ryska krigets utbrott — i *Ernest J. Simmons* samlingsarbete U S S R (New York 1947) beräknas i den då utvidgade unionen till 202 milj.; författaren har utan egentliga verifikationer kommit till det resultatet, att både folkökningen i det ursprungliga unionsområdet sedan den 17 januari 1939 och folkmängden i de införlivade områdena — Balticum, östra Polen, Bessarabien etc. — var större än Lorimer utgått ifrån. David D. Dallin synes — likaledes utan någon klarläggande beräkning — uppskatta den nuvarande Sovjetunionens befolkning 1946 till 190 milj., trots en hög uppskattning av förlusterna under kriget. (I Tidens kalender för åren 1946 och 1947 uppges folkmängden — specificerad för de sexton unionsrepublikerna — till 193,7 resp. 193 milj.; och samma siffra (»beräknad») möter också läsaren av Statistisk Årsbok för 1947; det vill dock synas som om bägge dessa källor åsyfta folkmängden 1939 inom Sovjetunionens nuvarande territorium.)

Utgår man ifrån att den av Lorimer för år 1945 omsorgsfullt beräknade sovjetryska befolkningssiffran 188 milj. är sannolik — enligt vissa källor skulle den snarast ligga för lågt än för högt — är det av intresse att jämföra denna med den officiella valstatistik, som publicerats rörande röstberättigade och valdeltagande vid valen till Högsta Sovjet den 13 februari 1946. De röstberättigade redovisas där, likaså de röstande vid valen både av unionssovjeten och nationalitetssovjeten, och tillhoppa uppgingo de röstberättigade till 101,717,686 personer. Det kan möjligen vara av intresse att återge de officiella siffrorna för var och en av de sexton unionsrepublikerna, liksom det registrerade deltagandet vid valet till unionssovjeten; deltagandet differerade något vid valen till de bägge kamrarna, men skillnaderna voro obetydliga. (Man lägger f. ö. märke till att de för regimen sämsta talen noterats i de baltiska sovjetrepublikerna, de högsta däremot förstås i Stalins hembygd Georgien.) Siffrorna äro hämtade ur Nyheter från Sovjetunionen (1946, nr 19):

Unionsrepublik	Antal röstberättigade	Valdeltagande i % av röstberättigade vid valet till unionssovjeten	Röster för »kommunisternas och de partilösa block» i % av avgivna röster
Ryska SFSR	56,851,348	99,86	99,22
Ukrainska SSR	20,613,669	99,84	99,08
Vitryska SSR	4,043,284	99,83	99,37
Aserbeidjanska SSR	1,420,360	99,94	99,72
Georgiska SSR	1,941,151	99,93	99,90
Armeniska SSR	643,733	99,90	99,71

Dagens frågor

Turkmeniska SSR	622,843	99,83	99,74
Usbekiska SSR	3,106,589	99,90	99,79
Tadsjikiska SSR	725,536	99,97	99,80
Kasakiska SSR	3,302,139	99,90	99,56
Kirgisiska SSR	778,951	99,81	99,54
Karelsk-Finska SSR	210,011	99,93	99,43
Moldaviska SSR	1,294,667	99,76	99,62
Litauiska SSR	1,387,951	91,78	95,38
Lettiska SSR	1,248,411	99,16	98,81
Estniska SSR	770,899	98,71	94,59

Vilka ledtrådar kunna dessa officiella siffror ge vid beräkningen av Sovjetunionens folkmängd i februari 1946? För att komma fram denna väg måste man känna åldersfördelningen i Sovjetryssland.

Härvid bör först erinras om att rösträtt tilldelas alla som fyllt 18 år. Diskvalificerade från rösträtt skola enligt författningen blott de vara, som äro sinnessjuka eller av domstol blivit frändömda rösträtten; vallagen utfyller icke närmare dessa stadganden. Röstlängderna göras enligt vallagen upp inom två månader före valet, och äro alltså — åtminstone i teorien — på höjden av aktualitet. Visserligen kan man räkna med naturliga svårigheter kort efter kriget att få längderna så kompletta, att de omfatta hela den röstberättigade befolkningen, men å andra sidan torde medborgarna hysa fruktan för repressalier, om de inte möta upp på valdagen, varför det kan antas att de själva äro måna om att medverka till att bli upptagna i röstlängderna. Tilläggas må, att vallagen innehåller utförliga stadganden om röstning vid armén, flottan och flyget.

Lorimer har på basis av 1939 års folkräkning och supponerade krigsförluster utfört en beräkning av årskullarna år 1945 för Sovjetrysslands förkrigsområde. Enligt denna beräkning skulle de fem yngsta årgångarna utgöra 18,3 milj., årgångarna 5—9 år 21 milj. och årgångarna 10—14 år 16,4 milj. (De låga talen för den sistnämnda gruppen avspeglar nödåren och nativitetens nedgången i början av 1930-talet.) För åldersgruppen 15—19 år kommer Lorimer till 19,4 milj.; med hänsyn till födelsetalen under 1920-talets senare hälft kunna därav mellan 11 och 12 milj. antas falla på de tre årgångarna under 18 år. Detta gör för förkrigsterritoriet c:a 67 milj. eller ungefär 40 % av den befolkning å 169 milj., som Lorimer angett som sannolik i denna del av Sovjetunionen år 1945. Om man för de införlivade områdena skulle räkna med en lika hög andel av totalbefolkningen för gruppen 0—17 år — med all sannolikhet är denna andelsiffra i dessa krigshärjade zoner dock för hög — skulle man komma upp till ungefär 9 milj. Tillsammans skulle alltså de år 1945 minderåriga ha utgjort ungefär 76 miljoner, eller troligare omkring 75 milj. Läggas dessa underåriga till de officiellt redovisade 101,7 milj. röstberättigade, skulle Sovjetunionens totalbefolkning, med avdrag för de från rösträtt på grund av sinnessjukdom eller domstolsutslag diskvalificerade, 1945/1946 ha uppgått till c:a 177 milj. (Det beräknade talet för åldersgrupper 0—17 år är här angivet för år 1945, medan valstatistiken avser 1946; san-

nolikt borde den förra siffran höjas något obetydligt för att bli fullt jämförbar, men å andra sidan började röstlängderna för 1946 års val uppgöras i slutet av 1945; från denna eventuella, mindre betydelsefulla diskrepans vid jämförelserna torde man därför i detta sammanhang kunna bortse.)

Vi återgå till utgångspunkten. Enligt Lorimer skulle hela den sovjetryska befolkningen år 1945 kunna beräknas till 188 milj. och enligt Dallinn år 1946 till 190 milj.; vi ta härvid inte i betraktande de uppgifter, som skulle tyda på att befolkningssiffran vid denna tid bör taxeras ännu högre. Skillnaden mellan dessa Lorimers och Dallinns i stort sett samstämmiga siffror och de 177 milj., som vi ovan räknat fram som summan av de underåriga och de officiellt röstberättigade, blir 11 å 13 milj., här avrundat till 12 milj. Hur skall denna ansefliga differens förklaras?

Den kan till dels bero på att röstlängderna inte äro fullständiga; som tidigare framhållits kan det dock antas, att sovjetmedborgarna av omtanke om sitt eget bästa medverka till att inmatrikuleras i längderna. En annan förklaring kan vara, att även Lorimer och Dallinn trots att de varit försiktigare än andra källor räknat folkmängden för högt; var 1939 års folkräkning riktig förefaller det dock mindre antagligt, att deras kritiska framräkningar skulle kunna vara nämnvärt för höga, såvitt de inte snarare äro för låga. Vidare kan det tänkas, att åldersgruppen 0—17 år av Lorimer beräknats för lågt; i hans siffror äro dock inlagda avsevärda förluster i de yngre årsgrupperna både direkt genom kriget och indirekt genom uteblivna födelser, och i själva verket är det även med beaktande av de stora krigsförlusterna särskilt bland vuxna män en fantastisk siffra att tänka sig, att de underåriga uppgå till cirka 40% av totalbefolkningen; Lorimers beräkningar av de yngre åldersklassernas storlek hålla sig f. ö. mycket väl inom ramen för de uppgifter om antalet lärjungar i den sjuåriga folkskolan och mellanskolorna under den nya femårsplanen, som Vosnesenskij lämnade i sin ovannämnda exposé; f. ö. skulle detta tal — 31,8 milj. — trots den stora nativiteten under 1930-talet vara lägre än motsvarande antal skolbarn enbart inom förkrigsterritoriet år 1937 (33 milj.) enligt uppgifter i det på Tidens förlag utgivna stora samlingsverket »Ryssland i bild» (band II, sid. 890).

Det återstår ytterligare en förklaringsgrund: de 12 miljonerna representera måhända helt enkelt medborgare, som förvägrats rösträtt. Då det inte gärna är tänkbart att de sinnessjuka jämte de av domstol individuellt till rösträttsförlust dömda kunna fylla hela detta stora tal, går tanken till tvångsarbetare och deporterade. Komma dessa verkligen i åtnjutande av rösträtt? Deras öde har ingående och skrämmande skildrats särskilt i det ovan citerade arbetet av Dallinn; där katalogiseras en lång rad av tvångsarbetsläger utan att förteckningen enligt författarens påstående gör anspråk på fullständighet. Någon taxering av de deporterades sammanlagda antal gör Dallin ej men i mer eller mindre tillförlitliga presstelegram har talet uppgivits till 10 å 15 milj. människor. Dallins skildring överensstämmer i

så måtto med andras, att de deporterade minst av allt åtnjuta ställningen som fullvärdiga medborgare. Trots Stalinkonstitutionens och vallagens hyperdemokratiska liberalitet vore det med andra ord en stor överraskning, om dessa människor skulle vara i okvald besittning av full medborgarrätt. I detta sammanhang kan även den i Svensk Tidskrift, årgång 1947 häfte 2, införda uppsatsen »Ryssarna i Baltikum», bringas i erinran. Enligt den initierade skildring av årets republikval, som där förekom och som på sin tid väckte uppmärksamhet både i Sverige och utlandet, skulle litauer i hundratusental ej ha införts i röstlängden av politiska skäl. Även utan deportation skulle alltså rösträtten förvägras medborgare, som ej betraktas som pålitliga eller »rättsinniga».

Givetvis ligger det många felkällor i de beräkningar, som ovan citerats eller gjorts. Av brist på klarläggande uppgifter nödgas man dock hålla sig till sannolikhetsberäkningar. Och dessa ha sammanställts med stor försiktighet samt hållits hela tiden så att säga i underkant. Vare sig den ovan redovisade resten är större eller mindre än 12 milj., kvarstår det dock en betydande rest, som kräver sin förklaring. Och slutsatsen blir härvid, att rösträtten i Sovjetunionen trots författningsändringen 1936, som utan alla hämningar skulle ge det ryska folket världens mest demokratiska valrätt, uppenbarligen alltjämt, ehuru på annat sätt än före 1936, är föremål för mycket betydande inskränkningar, vilka betingas av politiska skäl. Och tydigen gå dessa rösträttsrestriktioner i främsta rummet ut över tvångsarbetare och deporterade. Det finns en besynnerlig samstämmighet mellan storleken av den här framräknade resten — 12 milj. — och de uppgifter om tvångsarbetarnas och deporterades mängd, som förekommit i pressen. Samstämmigheten kan vara ett tillfälligheternas eller felkällornas verk. Men den kan också vara indicierande.

Elis Håstad.

Ungersk självprovning efter Efter Ungers nya »Trianonfred», varige-
landets nya stympning. nom landet fränkants alla de territoriella
vinster som gjordes under det andra världskriget och samarbetet med
»axeln» har en talesman för det stora småbrukarpartiet i tidskriften
»Valasz» (Svaret), dr István Bibo, skildrat stämningarna inom det
ungerska folket. Skildringen intresserar främst med hänsyn till den
självrannsakande öppenhet, varmed Ungerns nuvarande öde konfron-
teras med Ungerns sentida historia. Här nedan göras några utdrag.
(Översättningen är gjord av dr Calman Pándy, Stockholm.)

»Vad avgjorde till sist alla beslut, som berörde Ungerns olösta problem, ungrarnas framtida läge och Östeuropas konsolidering i allmänhet? Endast och allenast det faktum, att de allierade och de övriga staterna för ögonblicket delat upp sig i två rivaliserande maktgrupper. Alltefter förtroendekrisernas växlingar ha fredsslutets alla konkreta frågor förtryckts åt det ena eller andra hållet. Spänningen mellan dessa båda grupper har alltifrån konferensen i Potsdam gjort det omöjligt att hålla fast vid några som helst principiella utgångspunkter för fredssluten. Skräcktyngda och förgiftade situationer ha

avgjort alla svävande spörsmål, vilkas lösning ej är förknippad med maktbalansen. Monströsa lösningar, som formligen dröpo av skadliga framtidsförvecklingar, utbasunerades som fantastiska resultat enbart därför att de stora händelsevis kunde förmå sig att enas om dem. Den rumänsk-ungerska gränsfrågan avgjordes på några minuter på en utrikesministerkonferens, vars enda problem var att camouflera det fullständiga fiaskot i alla de centrala frågorna genom att åstadkomma några lösningar av andraplansspörsmål. Ändå är det självklart att denna fråga på fem minuter endast kunde lösas med Trianongränsen som utgångspunkt; för vilken som helst annan välöverlagd gräns hade minst 40 à 45 minuter behövts.

När den allmänna opinionen i Ungern gång på gång återvänder till frågan om det omedelbara svaret för fredsslutet, beror detta på att det helt enkelt inte kan finna sig i det oerhört nedslående skådespel, som fredsförhandlingarna erbjudit. Läget är detsamma som 1919. Trots att det kausalt sett var solklart att ur ungersk synpunkt Tisza och hans politiska garnityr bar det primära ansvaret för Trianonfreden, genom att i alla väder och tvärt emot landets uppenbara livsintressen bevara troheten mot Habsburgsmonarkien och det tyska förbundet, föreföll det dock mycket enklare och mer övertygande att göra demokraten Mihály Károlyi till syndabock för de demokratiska världsmakternas häpnadsväckande ytliga och oansvariga fredsmakeri. I dag hotas landet av en liknande association. — — —

Att framtidens dom över fredssluten kommer att bli en förkastelse-dom är självklart även frånsatt den ungerska fredstraktaten: världsmakterna ha just i fredens mest avgörande frågor manövrerat in sig i sådana beträngda situationer, ur vilka det kommer att bli mycket svårt att finna en utväg. Det sätt varpå man anammat den hitlerska uppfinningen att ensidigt förflytta befolkningen, det vimsiga refererandet till ömsom principer, ömsom principlöshet, kommer inom kort att fördömas av hela världsoptionen och vålla svåra samvetskriser. — — —

Det har länge ordats om att i Östeuropa demokratiseringen varit svårast att genomföra i Ungern. Obestriddigt har landet i detta avseende — på ungefär samma sätt som Polen — det svåraste utgångsläget med hänsyn till de sociala förutsättningarna. I länderna väster om Ungern har en mera kraftigt utvecklad borgarklass och en högre grad av industrialisering garanterat en demokratisering socialt och ekonomiskt. I de östliga och sydliga länderna återigen har över-skiktets tunnhet och en till övervägande del ur folkets breda lager framgången intelligentsia erbjudit möjligheter till demokratisering. I Ungern är läget svårare ur båda synpunkterna; detta är ett oförnekligt sociologiskt faktum. Det är dock fullständigt felaktigt att av detta härleda moraliska konsekvenser och använda det som motivering för fredsslutets ohållbara bestämmelser. Detta vore att medvetet försvåra Ungerns demokratiseringsprocess. Man får inte glömma att Mihály Károlyis demokratiska ungerska republik föll på den omständigheten att ententens fredsvillkor publicerades och att Károlyi endast hade proletarietets krafter att ty sig till, när det gällde

att bjuda motstånd mot fredsvillkorens absurditeter. Som kompensation för att ha tvingats skriva under vad Károlyi nekade, fick Horthyregimen uppträda som fredsslutets gisslan. Och under tiden förkunnade Károlyi, att den av reaktionen närda irredentismen bildade en större fara än alla orimligheter i fredstraktatens territoriella bestämmelser. Allt detta ändrar dock ingenting i det faktum, att den demokratiska ungerska republiken av 1919 skulle ha haft helt andra framtidsmöjligheter, om den erbjudits bättre fredsvillkor än de som framlades i Trianon.

I dag föreligger identiskt samma situation i förhållandet demokrati—fredsslut som år 1919. Varenda illvilligt framforcerad fördel, som Tjeckoslovakien tillskansar sig i territoriellt avseende eller i folkflyttningsfrågor, blir till ett hotande hinder tvärs över den väg som leder mot Ungerns demokratisering. Hela förfarandet har en melodramatisk atmosfär, precis som när barnamörderskan dömes av den som bragt henne i olycka. — — —

I territoriella frågor har demokratin ett enda direktiv, självbestämmanderätten. Man kan låta bli att åberopa sig denna rätt, men det kan knappast verka seriöst, när man med demokrati motiverar att befolkningen av ett område inte skall få höra dit den vill. Då är det ärligare att öppet erkänna klara och enkla maktpolitiska utgångspunkter. Sanningen är att när det gäller demokratiens moraliska innebörd så ha alla de små östeuropeiska folken, däri naturligtvis även Ungern inbegripet, långt till de ideal av saklighet, måttfullhet och känsla för rättvisa, som förverkligats av en eller annan av de nordiska staterna: Danmark i 1919, då det även när det gällde områden, som både språkligt och historiskt hörde till Danmark endast var villigt att övertaga dessa efter folkomröstning; Sverige vid sin eleganta skilsmässa från Norge. I de mellan- och östeuropeiska områdena har det aldrig förekommit att något land när det gällt den nationella makten eller fåfängan så helhjärtat dragit konsekvenserna av de demokratiska principerna. Där var såväl entusiasmen för demokratin som den ivriga anpassningen till fascismen alltid organiskt förknippad med det territoriella byte, som man var rädd om eller hoppades på. Alla de små östeuropeiska folken stappla fram på den politiska moralens sluttande plan. I vissa lyckligare historiska ögonblick kan något av dem nå en viss upphöjelse: polackerna i början på adertonhundratalet, ungrarna i sin frihetskamp 1848, tjeckerna under Masaryks demokrati, jugoslaverna under det stora befrielsekriget mot fascismen. Men ögonblickets storhet är kort, det feodala Polen, Ungern efter förlikningen med Habsburg och de tjeckoslovakiska imitationerna av nazismens koncentrationsläger visa den sorgliga återgången till den östeuropeiska splittringens allfartsvägar. I grund och botten äro dessa folk varandra mycket lika, om de så höja demokratiska eller fascistiska förtjänsters klubbor mot varandra. Fastän orden demokrati och fascism även här äger en viss grad av sin europeiska innebörd, bära de ändå alltid prägeln av makt: till vad och mot vem de kunna brukas! Den sanna demokratin och den sanna pacificeringen kunna aldrig göra sig gällande bland

dessa folk förrän de samfällt upptäckt sin gemensamma förnedring. Att den ungerska demokratin har större hinder att bekämpa och att inga vinster locka på vägen innebär en säregen och kontradiktatorisk möjlighet för densamma: möjligheten av en genom svårigheter beprövad och fast grundad demokrati i Östeuropa. — — —

De gräsligaste, mest hårresande gärningarna föröva människorna inte när de släppa lös sin naturliga bestialiska vildhet. Denna rasar ut ganska snabbt. De gräsligaste brotten förövar människan när hon av vissa skäl anser sig vara i fara och samtidigt av någon anledning anser sig moraliskt berättigad, frigjord från etiska hämningar eller rent av kallad och förpliktad att bestraffa andra. Då lägger hon bort all skamkänsla, kan vara blodtörstig bortom alla gränser av fysiskt äckel och visa sig obönhörlig i situationer, där inte blott s. k. bestialiskt grymma människor utan även stenarna skulle vekna.

När människorna på ömse sidor av gränserna komma att inse detta, kan man tyvärr inte profetera om. Men i Ungerns fall bör det leda till dubbla konsekvenser. Ungern bör bevara hela intensiteten av sin nationella skuld känsla och botfärdighet, men samtidigt bestämt och otvetydigt fastslå, att dessa känslor gäller mänskligheten i gemen, ej tjeckerna, rumänerna eller slovakerna speciellt. De äro utrustade med precis samma drifter som förlett ungrarna till vad de gjort. Jugoslaverna äro kanske de enda, mot vilka Ungern verkligen har en ogulden skamskuld. — — —

Ännu en sak. I samband med fredsförhandlingarna har gång på gång även från ansvarigt håll formeln om det ensamma, övergivna, isolerade Ungern lancerats. Denna övergivenhet är dock absolut inte någon kosmisk, ödesbetonad eller konstitutionell egenskap; tvärtom hänger den intimt samman med den lufttomma rymd av antipati, som bildats kring landet och som till en del är Ungerns olycka men till större delen dess brott. Ungern är inte övergivet därför att det inte är omgivet av rasfränder, liksom dess slaviska grannar äro. Ungern har både i det förflutna och i nuet så mycket gemensamt med slaverna att ett inkopplande i den slaviska kulturella och politiska gemenskapen endast skulle bero på Ungern självt. I den gemenskapen är sedan länge en plats reserverad för landet och det är endast en alltmer anakronistisk fördom som gjort att man fått för sig att släktskapet med det förnämna turkiska ryttarfolket — som i övrigt lugnt kan upprätthållas även i fortsättningen — lade hinder i vägen för odlandet av de slaviska förbindelserna. Lika mycket skada har vållats av den fatala tvångsföreställningen om den tysk-ungerska ödesgemenskapen gentemot slaverna — som förresten aldrig helt slagit igenom i Ungern. — Ett tredje hinder var Palackys olycksaliga idé om att ungrarnas geografiska placering destinerade landet att skilja nord- och sydslaver från varandra. — — —

Det ungerska folket inser sin djupa skuld och känner skammen över de hemska, omänskliga gärningar, vilka även Ungern deltagit i eller ej hindrat i sin egen ansvarighetssfär. Men inga som helst grymheter av vem de vara må kunna rättfärdiga andras grymheter

Dagens frågor

och framförallt kunna fascisternas ogärningar under inga förhållanden tjäna som värde­mätare och försvar för demokratiernas uppförande. Ungerska folket känner botfärdighet, inte inför dem som härav vilja tillskansa sig moraliska tillgångar, utan inför sitt heder­ samma historiska förflutna och inför en framtid, till vilken ljusare förhoppningar med rätta böra knytas.
